

Verksamhetsberättelse och årsredovisning 2024

Sveriges
hembygdsförbund

Innehåll

Förord	5
Sveriges hembygdsförbund	7
1. Verksamheten 2024	9
2. Arbete efter de strategiska målen	12
Mål 1: En självklar och relevant samhällsaktör	12
Mål 2: En aktiv och synlig folkrörelse	16
Mål 3: Organisation med gemensamma värden	20
Mål 4: Hållbar samhällsutveckling	23
Slutord	27

Hembygdsrörelsen är en del av det levande samhället. Den skapar broar mellan det förgångna, nutiden och framtiden. Hembygdsrörelsen har ett humanistiskt och demokratiskt synsätt. Den är öppen för alla, oavsett bakgrund. Den respekterar kulturarvets skiftande former i tid och rum. Hembygdsarbetet skapar gemenskap, trygghet och identitet. Intresset för kulturarvet är drivkraften i engagemanget för hembygden. Här möts alla generationer.

SHF:s värdegrund.

Förord

När jag läser riksförbundets förvaltningsberättelse över 2024 års verksamhet blir jag både stolt och imponerad. Läs den noga! Där kan ni se hur mycket som faktiskt utförs av vårt lilla kansli.

Vad får vi för våra medlemsavgifter, är en ständigt återkommande fråga och i årsredovisningen finns svaret. Det mest synliga är naturligtvis en väl fungerande portal, en bra hembygdsförsäkring och mängder av webinarier. Mycket av arbetet sker dock bakom kulisserna och syns inte direkt för er medlemmar.

Jag hoppas och tror att en viktig orsak till att man vill vara med i en hembygdsförening är kärleken till kulturarvet. Det kan gälla hembygdsgården, vandringsleden, andra kulturmiljöer eller helt enkelt det immateriella, dvs minnen och traditioner. Riksförbundets syfte är då att stödja och främja denna kärlek, bland annat genom sitt utåtriktade påverkansarbete. Vårt kansli, med generalsekreteraren i spetsen, har lyft fram hembygdsrörelsen vid så många möten att vi idag förhoppningsvis är en part att räkna med i officiella Sverige. ”Oj, är ni så många”, är en vanlig kommentar.

Tyvärr pressas kulturarvet och civilsamhället hårt av det ekonomiska läget, med minskande resurser på många håll. Förväntningarna på civilsamhället, dvs vi och andra ideella, ökar. Vi behöver göra en allt större insats för kulturarvets bevarande. Beredskapsfrågor hamnar också hos oss. Kansliet behöver resurser för att även i fortsättningen utföra sitt viktiga arbete.

Riksstämman i Gävle beslöt därför om höjd medlemsavgift från 2026. För er föreningar runt om i landet kan det kännas hårt med ytterligare avgifter – men minns att det är en avgift från den enskilde medlemmen som ni slussar vidare. Titta över era medlemsavgifter och bedöm om de är realistiska.

För riksorganisationen kommer 2025 att bli ett mellanår med tuff ekonomi. Avgiftshöjningen har inte slagit igenom och organisationsbidragen minskar sannolikt drastiskt. Vår verksamhet måste ändå drivas framåt.

I Gävle beslöt också riksstämman att SHF skulle starta en organisationsöversyn och där måste alla vi och ni hjälpa till och delta i arbetet. Vad vill vi och varför finns vi? Vad är det som är vår innersta själ? Vi upplever också att det finns olika uppfattningar om vår organisation. Några anser att Sveriges hembygdsförbund är uppbyggt som en traditionell folkrörelse, där man som medlem i en förening är medlem i hela förbundet. Andra ser riksförbundet som en paraplyorganisation där föreningarna betalar en avgift för service. Det är inte hållbart om vår nuvarande struktur ger utrymme för helt olika tolkningar av vår uppbyggnad och vårt syfte.

Låt oss därför tillsammans skapa en livskraftig och enad bild av en folkrörelse som har kärleken till kulturarvet som en brinnande gemensam själ!

Anna-Karin Andersson
Förbundsordförande

FOTO: OLOV NORIN

Årets hembygdsförening Blidö hembygdsförening, representerade av Anne Petersen (ordförande) och Göte Lagerkvist.

Sveriges hembygdsförbund

SHF är en riksomfattande och allmännyttig ideell förening som är partipolitiskt och religiöst obunden. SHF bildades 1916 under namnet *Samfundet för hembygdsvård* och samlar hembygdsvårdens lokala föreningar och regionala förbund för ett gemensamt ändamål, en gemensam värdegrund och en gemensam vision.

Ändamål och uppdrag

Sveriges hembygdsförbunds ändamål är att vårda och synliggöra hembygdens kultur och miljö så att de blir en naturlig grund för ett gott liv.

Ideologisk grundsyn

Hembygdsvården är en del av det levande samhället. Den skapar broar mellan det förgångna, nutiden och framtiden. Hembygdsvården har ett humanistiskt och demokratiskt synsätt. Den är öppen för alla, oavsett bakgrund. Den respekterar kulturarvets skiftande former i tid och rum. Hembygdsarbetet skapar gemenskap, trygghet och identitet. Intresset för kulturarvet är drivkraften i engagemanget för hembygden. Här möts alla generationer.

Riksstämman 2007

Vision

En levande hembygd öppen för alla.

- Vi ska värna kulturarvet över tid
- Vi ska vara en välkomnande rörelse som möter människors kulturarvsintresse

- Vi ska verka i lands- och stadsbygd
- Vi ska spela en aktiv roll för en hållbar samhällsutveckling
- Vi ska erbjuda våra kompetenser till andra samhällsaktörer.

Riksförbundets uppdrag

Att samla, stödja och företräda hembygdsvården nationellt och internationellt.

Medlemsförbund

Antal föreningar inom parentes.

- Blekinge Hembygdsförbund (42)
- Bohusläns Hembygdsförbund (86)
- Dalarnas Fornminnes- och Hembygdsförbund (87)
- Dalslands Fornminnes- och Hembygdsförbund (36)
- Gotlands Hembygdsförbund (78)
- Gästrik-Hälsinge Hembygdsförbund (70)
- Göteborgs Hembygdsförbund (24)
- Halländska hembygdsrådet (76)
- Heimbygda, hembygdsförbund för Jämtlands län (71)
- Jönköpings läns Hembygdsförbund (138)
- Kalmar läns Hembygdsförbund (84)
- Kronobergs läns Hembygdsförbund (76)
- Medelpads Hembygdsförbund (21)
- Norrbottnens Hembygdsförbund (84)
- Skånes Hembygdsförbund (107)
- Stockholms läns Hembygdsförbund (119)
- Södermanlands Hembygdsförbund (69)

Upplands Fornminnesförening och Hembygdsförbund (81)
Värmlands Hembygdsförbund (105)
Västerbottens läns Hembygdsförbund (62)
Västergötlands Hembygdsförbund (232)
Västmanlands Hembygdsförbund och Fornminnesförening (49)
Ångermanlands Hembygdsförbund (41)
Ölands Hembygdsförbund (32)
Örebro läns Hembygdsförbund (68)
Östergötlands Hembygdsförbund (98)

Hedersmedlemmar

Mats Fack, Järvsö
Lars Israelsson, Bastuträsk
Jan-Eric Rosenqvist, Katrineholm
Josef Rydén, Nässjö
Ulla Värmnäs, Stockholm
Karin Öman, Karlskoga

Övergripande målsättningar:

- År 2030 ska hembygdsrörelsen vara en självklar och relevant samhällsaktör på lokal, regional och nationell nivå, med medlemsnyttan i fokus.
- Vi ska vara en aktiv och synlig folkrörelse, med många medlemmar som är aktiva lokalt och därmed goda ambassadörer för hela hembygdsrörelsen.
- Som medlem ska man känna sig delaktig i organisationen lokalt, regionalt och nationellt. Upplevelsen av hembygdsrörelsens gemensamma värden och vi-känslan ska öka.
- Vi ska aktivt och gemensamt bidra till en hållbar samhällsutveckling genom att tillvarata och förmedla äldre kunskaper.

Två glada besökare hos Bjursås hembygdsförening i Dalarna: Elin Alsiock från Visit Dalarna och Mona Bergner vid Graffman AB. Besöket gjordes i samband med Sveriges hembygdsförbunds utvärdering av Kulturarvet som besöksmål och ett regional möte på "Dössberget" i Bjursås.

FOTO: OLOV NORIN

Sveriges hembygdsförbunds styrelse.

1. Verksamheten 2024

Styrelse

Anna-Karin Andersson, ordförande, Nyhammar
 Trine Amundsen, Östersund
 Peter Backenfall, 2:e vice ordförande, Herrljunga
 Johan Brinck, Ängelholm
 Brith Fäldth, Piteå
 Eva Kempff, Tällberg
 Anita Lundin, Stockholm
 Peter Olausson, Värmlands Nysäter
 Irene Oskarsson, 1:e vice ordförande, Gränna
 Lars-Inge Stomberg, Jonsered
 Erik Åström, Stockholm

Vald till
 2025
 2025
 2025
 2025
 2026
 2025
 2026
 2025
 2026
 2026
 2026

Valberedning

Ingegerd Christiansson, Arlöv
 Gerhard Jansson, Åmål
 Owe Norberg, Delsbo
 Annakarin Olsson, Strömsund
 Ingela Oxelgren, Askersund

Vald till
 2025
 2025
 2026
 2026
 2025

Revisorer 2024–2025

KPMG för auktoriserad revision
 Förtroenderevisorer: Karl Petersen, Stockholm, ordinarie
 Conny Sandberg, Örebro, ersättare

Kansli och personal 2023

Jan Nordwall, generalsekreterare
 Eva Forsberg, ekonom (50 %)
 Michael Johansson, mediaproducent
 Olov Norin, kommunikatör
 Helena Rosenberg, kulturmiljöstrateg
 Susanne Salomonsson, administratör
 Monica Öjes, webbsupport och utveckling

Visstidsanställd:

Mikael Morberg, projektledare från november 2024.

Kansliet har lokaler på Sabbatsbergsvägen 6 i Stockholm. Ungefär halva ytan hyrs ut till närstående organisationer inom kulturområdet.

Arbetsgrupper och råd

Jury för Årets hembygdsbok: Lars Grimbeck, Owe Norberg och Monica Lembke.

Lokalhistorisk arbetsgrupp: Peter Olausson, Eva Kempff, Erik Åström och Johan Brinck, styrelsen, Ulla Herlitz, Styrso, Chris Bingenfors, Sveriges släktforskarförbund samt Helena Rosenberg, kansliet.

Försäkringsråd: Anita Lundin, ordförande, Eva Kempff, styrelsen, Lisbeth Svensson, Kalmar läns hembygdsförbund, Jan Nordwall och Helena Rosenberg, kansliet, samt personal från försäkringskansliet.

Arbetsgrupp för årets hembygdsförening: Håkan Espmark, Strömsund, Anita Lundin, Stockholm, Lisbeth Svensson, Kalmar och Erik Åström, Stockholm.

SHF:s representation

SHF har formell representation i ett flertal organisationer. Deltagandet i olika referensgrupper ger tillgång till nätverk och möjligheter att utbyta kunskap och erfarenheter som kan leda till information och rådgivning gentemot medlemmarna.

Organisationer

Europa Nostra: Helena Rosenberg

Folkrörelsernas Konstfrämjande: Jan Nordwall

Folkspel: Jan Nordwall

Fremia, arbetsgivarorganisation för ideella organisationer: Jan Nordwall

Föreningen Sockenkyrkonätverket: Eva Kempff, Peter Olausson och Helena Rosenberg

Hela Sverige ska leva: Trine Amundsen, ordinarie, Anna-Karin Andersson ersättare

Ideell arena: Anna-Karin Andersson och Jan Nordwall

Ideell kulturallians: Jan Nordwall och Erik Åström

Länsmuseernas samarbetsråd: Erik Åström

Svensk byggtjänst: Jan Nordwall och Helena Rosenberg.

Myndighetsrepresentation

Partsgemensamt forum: Jan Nordwall

Skogsstyrelsens nationella sektorsråd för skogliga frågor: Helena Rosenberg, ordinarie, Trine Amundsen, ersättare

Programrådet för nationellt skogsprogram: Anna-Karin Andersson

Ortnamnsrådet, Lantmäteriet: Helena Rosenberg

Programråd för traditionell kunskap: Helena Rosenberg.

Referensgrupper och nätverk

Hantverkslaboratoriets verksamhetsråd: Helena Rosenberg och Kjell Gustafsson

NAMSA, Naturhistoriska museers samarbetsorganisation: Owe Norberg

Naturens år, samrådsgrupp för ideella miljöorganisationer: Helena Rosenberg och Jan Nordwall

Vattenkraftens miljöfonds samverkansgrupp: Helena Rosenberg

Myndigheten för kulturanalys, referensgrupp för kulturmiljöstatistik: Helena Rosenberg

Riksantikvarieämbetet, referensgrupp för bebyggelseinformation: Helena Rosenberg

Nätverket för utmärkning och undanförel av kulturerendom: Jan Nordwall och Helena Rosenberg

Konferenser och möten

Riksstämman

Årets riksstämman hölls 11 maj i Gävle. Gästrik-Hälsinge Hembygdsförbund stod värd. Mötesordförande vid stämmoförhandlingar var Kenneth Nilshem, tidigare ordförande i regionfullmäktige i Gävleborg. Vice ordförande var Peter Jonaszon, ordförande för Gästrik-Hälsinge Hembygdsförbund. Sekreterare var Susanne Cassé, konsulent i Västmanlands Hembygdsförbund och Fornminnesförening.

FOTO: HELENA ROSENBERG

Efter riksstämmans förhandlingar blev det hembygdsfest i "Gasklockorna" strax utanför centrala Gävle.

Verksamhetsforum

Verksamhetsforum för regionala förbund hölls i Järfälla 20–21 september. Mötet fokuserade på organisationsöversynen som riksstämman beslutade ska genomföras.

Ordförandeträffar

Utöver höstmötet har flera korta ordförandeträffar hållits under året. Mötena har varit digitala och letts av förbundsordförande.

Workshop om olika virkeskvaliteter i Hantverkslaboratoriets verksamhetsråd under våren 2024.

Nordisk-baltisk konferens om beredskap inom kulturområdet "Cultural Heritage and Cultural Resilience", i Saltsjöbaden.

T.h. Skogsstyrelsens generaldirektör Herman Sundqvist och t.v. Erik Sollander sammankallande för sektorsrådet för skogliga frågor.

Europa Nostras höstmöte "Samiska museers bemyndigande – tre berättelser", där även Sverker Sörlin deltog.

Styrelsen representerade av Erik Åström och Peter Backenfall introducerade tema för höstens verksamhetsforum i Järfälla utanför Stockholm: Sveriges hembygdsförbunds organisationsutredning. Det blev många kloka samtal om fokus för arbetet.

Utmärkelser

Årets hembygdsförening: Blidö Sockens hembygdsförening i Stockholms län.

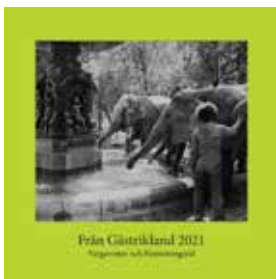
Årets hembygdsbok: Gästriklands kulturhistoriska förening belönades för sin årsboksutgivning.

ORGANISATIONS BIDRAG

SHF erhöll 1,4 mkr (1,2 mkr), från Naturvårdsverket, medel som fördelas för arbetet med de nationella miljökvalitetsmålen. Riksantikvarieämbetet beviljade 1,8 mkr (1,8 mkr) för arbetet med de nationella kulturmiljömålen. Kulturrådet beviljade 200 000 kr för arbetet med de statliga kulturpolitiska målen.

PROJEKT BIDRAG

SHF erhöll 650 000 kr från Tillväxtverket för att genomföra en utvärdering av satsningen Kulturarvet som besöksmål.

Årets hembygdsförening, Blidö hembygdsförening, representerade av Anne Petersen (ordförande) och Göte Lagerkvist, fick ta emot blommor och diplom under riksstämmans festligheter i Gävle.

Sveriges hembygdsförbunds utmärkelse Årets hembygdsbok gick till Gästriklands Kulturhistoriska Förening med årsskriften "Från Gästrikland". Redaktör för årsböckerna Barbro Sollbe tog emot priset vid en sammankomst i Gävle. Senare under hösten anordnades en digital konferens om boken och konsten att dokumentera en bygd.

Arbete efter de strategiska målen

FOTO: KG FOLGSTEDT

STRATEGIN MÅL 1:

Hembygdsrörelsen ska vara en självklar och relevant samhällsaktör på lokal, regional och nationell nivå, med medlemsnyttan i fokus.

Som framgår nedan har Sveriges hembygdsförbund många kontakter nationellt, både inom staten och det civila samhället i frågor som följer av ändamålet att främja bevarande och kunskapsspridning om kulturarvet och kulturmiljöns värden och påverkan på samhällsutvecklingen. Medlemsnyttan är främst indirekt genom att förbundet kan uppmärksamma olika aktörer i samhället på hembygdsrörelsens verksamhet och samhällsnytta, men leder också till att förbundet kan ge korrekt och relevant information till medlemmarna.

Politisk påverkan

I januari träffade SHF riksdagens kulturutskott. Förbundsordförande och generalsekreterare fick under mötet möjlighet att presentera organisationen och våra utmaningar och möjligheter. Vi tog bland annat upp pandemins påverkan på hembygdsrörelsen, Kulturarvet som besöksmål och arbetet med digitalisering. Diskussionen kom också att handla om ökade administrativa krav på föreningslivet, något som försvårar det ideella engagemanget och leder till ökade kostnader.

Inför EU-valet gjorde förbundet en satsning för att undersöka de politiska partiernas hållning

i olika kulturmiljöfrågor. En enkät skickades till de som kandiderade till EU-parlamentet som besvarades av samtliga och förbundet hänvisade till vår policy för en hållbar utveckling av natur- och kulturlandskapet. Politikernas svar kommenterades av förbundet och publicerades på hemsidan. Ett pressmeddelande gick också ut och frågorna uppmärksammades i Bygd och natur.

I samarbete med andra organisationer som företräder ideellt förvaltade fastigheter gjordes en uppvaktning av regeringen för att peka på de negativa konsekvenserna av EU:s mobilitetsdirektiv, där hembygdsgårdar och andra mötesplatser och samlingslokaler riskerade höga kostnader för installation av laddpunkter på sina parkeringsplatser. Arbetet resulterade i ett regeringsbeslut om undantag för fastigheter som ägs och drivs av ideella föreningar.

SHF har också reagerat på att regeringen i budgetpropositionen för 2025 aviserat en kraftig minskning av bidraget till ideella miljöorganisationer, som fördelas av Naturvårdsverket. SHF ställde en skrivelse till miljöministern och stod även bakom en debattartikel tillsammans med andra miljöorganisationer. Kontakter med oppositionspolitiker i riksdagen resulterade i en skriftlig fråga till

Inför EU-valet gjorde förbundet en satsning för att undersöka de politiska partiernas hållning i olika kulturmiljöfrågor.

kulturministern. Regeringen har dock inte backat på sitt beslut och förbundet räknar därför med ett kraftigt minskat bidrag från Naturvårdsverket under kommande år.

SHF ingår sedan 2023 i Partsgemensamt forum, ett nationellt forum för dialog mellan regeringen och det civila samhället. Förbundet har här kunnat peka på konsekvenser av regeringens politik för ideella organisationer och bidra med kunskap, perspektiv och erfarenheter.

Politisk påverkan har också skett i besvarandet av remitterade betänkanden från Kulturdepartementet gällande statens stöd till regional kultur, Utbildningsdepartementet gällande folkbildningspolitiken, Justitiedepartementet gällande förändringar i upphovsrättslagen och Klimat- och näringsdepartementet gällande förutsättningar för vattenkraftens omprövning och undantag från krav på laddningspunkter. Yttranden har publicerats på hemsidan, via det månatliga nyhetsbrevet och belysts i artiklar i Bygd och Natur.

Myndighetskontakter

SHF:s arbete med hembygdsfrågor föranleder kontakter med ett flertal myndigheter. Statens ansvar för de nationella kulturmiljömålen medför att förbundet behöver bevaka och reagera på beslut om åtgärder inom Skogsstyrelsen, Havs- och vattenmyndigheten, Boverket, Riksantikvarieämbetet och i vissa frågor även länsstyrelserna. Utöver nämnda myndigheter berörs kulturmiljön även av Trafikverket, Svenska kraftnät, Lantmäteriet och Sametingets olika uppdrag. Förbundets kulturmiljöstrateg har i uppdrag att i kontakter med dessa myndigheter bidra med SHF:s perspektiv gällande kulturmiljöns värden och hembygdsföreningarnas verksamhet och betydelse. SHF har då medverkat i referensgrupper

och besvarat remisser. SHF ingår även i Myndigheten för kulturanalys referensgrupp för kulturmiljöstatistik. Förbundets arbete med kulturmiljöfrågor redovisas mer utförligt under avsnittet om strategins mål 4.

Utöver kulturmiljöfrågorna har förbundet haft kontakter med Riksarkivet gällande åtgärder för enskilda arkiv och Nationella arkivdatabasen (NAD). Vi ingår i ett nätverk för museer som Riksantikvarieämbetet driver och har därtill haft egna möten med ämbetet för att redovisa hur vi arbetar med att stötta föreningarnas samlingsförvaltning och digitalt tillgängliggörande av kulturarv samt satsningen Kulturarvet som besöksmål. Vi följer ämbetets arbete med en nationell strategi för digitalisering av kulturarvet och ingår även här i ett nätverk med olika aktörer inom musei- och kulturarvssektorn.

Förbundet har deltagit på möten som Riksantikvarieämbetet hållit under året om skydd av kulturarv i händelse av krig och där mött även Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), och Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

I arbetet med *Kulturarvet som besöksmål* har vi haft dialog med Tillväxtverket som beviljade stöd för en utvärdering av satsningen under året. Samverkan har här också skett med Riksantikvarieämbetet, Statens fastighetsverk och Visit Sweden.

Slutligen har vi genom samarbetet med andra ideella fastighetsägare också haft kontakt med Livsmedelsverket med anledning av att verket uppdaterat sin vägledning till kommunerna. Tyvärr har verket dröjt med att godkänna det branschavtal om riktlinjer för livsmedelshantering som SHF och andra organisationer står bakom, vilket fått konsekvenser för föreningar som fått påstötningar från sina kommuner med hänvisning till vägledningens krav i stället för branschavtalet, som ju syftar till att förenkla hanteringen av småskalig ideell verksamhet. Förhoppningsvis kan frågan lösas under 2025.

Samverkan med andra organisationer och institutioner

Samverkan och dialog med andra organisationer är nödvändig för att SHF ska kunna fullfölja sitt uppdrag. Under året har förbundet haft nära kontakt med Ideell kulturallians, IKA, gällande två större remisser. Det har underlättats av att SHF:s generalsekreterare ingår i IKA:s styrelse. Vi har fört dialog med Pilgrim Sverige och Hushållningssällskapet om två projekt av intresse för *Kulturarvet som besöksmål*. Vi har också bidragit till Svenska Arkivförbundets ansökan om ett gemensamt projekt som syftar till att stärka utbytet mellan hembygdsföreningar och de regionala arkiven. Riksförbundet Sveriges museer har ingått i samverkansgruppen för *Kulturarvet som besöksmål*. I ideella fastighetsgruppen ingår Bygdegårdarnas riksförbund, Våra Gårdar, Folkets hus och parker samt Riksidrottsförbundet. Inför jubileumsåret av Europeiska byggnadsvårdsåret 1975 har vi planerat för aktiviteter i samarbete med Svenska Byggnadsvårdsföreningen och även diskuterat samarbete med Landsantikvarieföreningen. Vi har haft dialog med Wikimedia Sverige om kommande förändringar av lagen om upphovsrätt. Sveriges släktforskarförbund har en representant i SHF:s lokal-historiska arbetsgrupp. Under våren stod SHF värd för Europa Nostras årsmöte. SHF ingår i föreningen Sockenkyrkonätverket. Vi har också haft kontakt med Svenska kyrkan och medverkade på en konferens där besöksnärlingsfrågor diskuterades.

Då riksförbundets uppdrag även är att företräda hembygdsrörelsen internationellt hölls under året ett föredrag om den svenska hembygdsrörelsen för USA:s största släktforskarförening Minnesota Geneological Society.

Extern kommunikation och PR

Förbundets mångåriga tidskrift *Bygd och natur*, som från 2024 är en webbtidning, vänder sig brett till kulturarvssektorn och en intresserad allmänhet med artiklar om kulturarv, kulturmiljöarbete och andra ämnen som är relevanta för hembygdsrörelsen och det lokala föreningslivet. Som webbtidning publiceras artiklar löpande var och varannan vecka. Redaktör är Jenny Damberg, ansvarig utgivare Jan Nordwall. Genom tidskriften kan hembygdsrörelsens betydelse för samhället synliggöras. *Bygd och Natur* avvecklades som tryckt tidskrift då antalet läsare inte motiverade de höga kostnaderna. Som webbtidning finns möjligheter till en större läsekrets. Utmaningen att nå fler läsare kvarstår även om kostnaderna nu är betydligt lägre.

Inför vissa större helger som valborg, midsommar och nationaldagen har förbundet skickat pressmeddelanden och annonserat i sociala medier för att väcka uppmärksamhet för hembygdsföreningarnas aktiviteter och besöksmål.

Han är Arets Arbetsmyra

De berättar sveigefinnarnas historia

Fotobok om Ävelalen kan vinna litet pris

Med nördkultur som ingång till kulturarvet

Starkt stöd för självstyrd folkbildning

Läs *Bygd och natur* på www.bygdochnatur.se. Där kan du prenumerera på ett nyhetsbrev för att få tips på innehåll varje månad.

Exempel på inlägg i sociala medier under 2024.

Följ oss i sociala media:

www.facebook.com/sverigeshembygdsforbund

www.linkedin.com/company/sveriges-hembygdsforbund

www.instagram.com/sverigeshembygdsforbund

www.youtube.com/sverigeshembygd

FOTO: SANDRA LEE PETERSSON/HEIMBYGGA

Myssjö-Ovikens hembygdsförening i Jämtland.

STRATEGIN MÅL 2:

Vi ska vara en aktiv och synlig folkrörelse, med många medlemmar som är aktiva lokalt och därmed goda ambassadörer för hela hembygdsrörelsen.

Hembygdsrörelsen är Sveriges största kulturorganisation sett till geografisk spridning, antal aktiviteter och gräsrotsengagemang. Nationellt arbetar riksförbundet för att lyfta hembygdsföreningarnas betydelse för de nationella miljö kvalitetsmålen, de kulturpolitiska målen och kulturmiljömålen – mål som samtliga beslutats av riksdagen och som sedan ligger till grund för myndigheternas bidragsgivning och uppföljning. Årsstatistiken gällande antal aktiviteter, antal besökare och antalet ideella arbetstimmar är här mycket värdefull.

Antal medlemmar (föregående år inom parentes)

- 1933 fullvärdiga medlemsföreningar (1 936)
- 103 stödjande föreningar (105)
- 368 561 medlemmar i fullvärdiga medlemsföreningar (378 653)
- 141 (138) föreningar har färre än 39 medlemmar och betalar minimiavgift 500 kr/år.

Antalet föreningar med fler än 1 000 medlemmar är 10 (10). Förutsatt att stödjande föreningar har i genomsnitt lika många medlemmar som en fullvärdig medlemsförening blir totalen strax under 400 000 medlemskap.

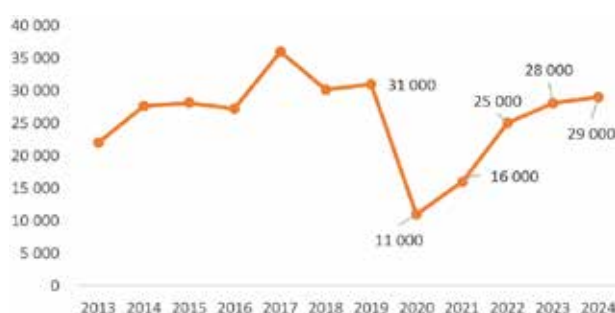
Ideell tid, besökare och aktiviteter

Statistiken för 2024 visar på fortsatt återhämtning efter pandemin men föreningarna har ännu inte uppnått

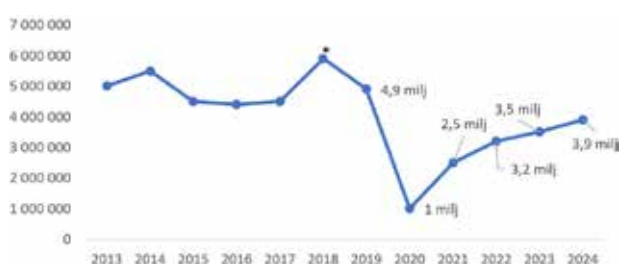
samma nivåer som 2019 när det gäller besöksantal och ideell tid.

- Den ideella tiden i föreningarna uppgick till 3,2 miljoner timmar (3,1)
- Antalet besökare uppskattas till runt 3,9 miljoner (3,5)

Evenemang och aktiviteter öppna för allmänheten

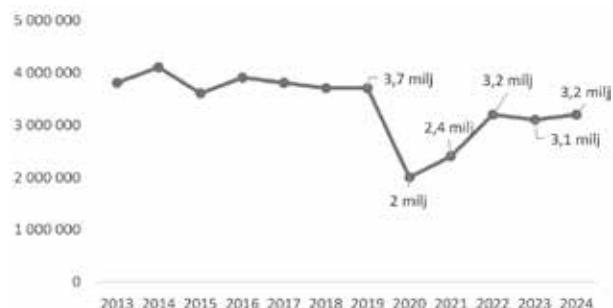

Besökare vid öppna evenemang och aktiviteter

* Osäkerhet kring siffran för antalet evenemang och aktiviteter 2018.

Ideellt arbetad tid i föreningen

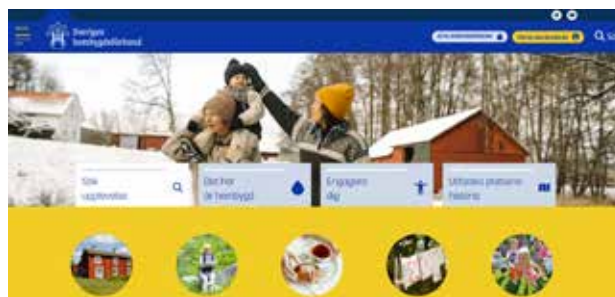

- Antalet aktiviteter öppna för allmänheten uppgick till 29 000 (28 000)
- Antalet aktiviteter för barn och ungdomar uppgick till 5 900 (4 800) med 242 000 deltagare (235 000).

Hembygdsportalen

Hembygdsportalen erbjuder stöd till föreningarnas information om verksamheten och marknadsföring av aktiviteter och besöksmål. Den är också ett stöd för publicering av kulturarvsinformation, samlingsförvaltning och lagring. Under 2024 har det tillkommit stöd för import av data från andra databaser, ett arbete som delvis finansierats genom ett samarbete med Medelpads Hembygdsförbund. Det finns nu även funktion för export av data i portalen. Arbetet har utförts för att öka säkerheten kring plattformen för att förhindra intrång vilket kommer att leda till större krav när användarna loggar in i systemet. Under året fick SHF betala ersättning för upphovsrättsintrång när några föreningar publicerat bilder på sina sidor utan tillstånd. Med stöd av avtalet mellan föreningar och SHF har förbundet i sin tur skickat betalningskrav till de föreningar som publicerat bilderna.

Intresset för portalen har fortsatt öka även under 2024. Antalet sidvisningar i hela portalen ökade med cirka 5 procent från 2023, från cirka 10,1 miljoner till

Hembygdsportalen, www.hembygd.se

10,6 miljoner. Antalet personer som besökt hembygd.se under året var drygt 2 miljoner.

Vid årsskiftet hade 1 235 (1 188) föreningar publicerat egna hemsidor i portalen. Det totala antalet användare (administratörer och redaktörer) uppgår nu till 2 601 (2 047). Portalen rymmer 922 943 (829 451) bilder, 209 887 (195 938) filer och 311 548 (311 036) personer. Det totala antalet sidor i portalen uppgår till 39 759 (37 010). Antalet publicerade aktiviteter på startsidan var 5 148 (5 026), vilket är 18 procent av de 29 000 aktiviteter som föreningarna uppgivit i statistiken för 2024.

Upphovsrättsavtal

Avtalet mellan STIM och SHF innebär att SHF ersätter STIM för föreningarnas musikanvändning under högtiderna valborg, nationaldagen, midsommar och adventsfiranden. Avtalet är alltså en förmån som främjar föreningarnas aktiviteter för allmänheten.

Kulturarvet som besöksmål

Under 2024 utlyste Tillväxtverket bidrag som syftade till att följa upp resultat och effekter av projekt som genomförts för att främja platsutveckling och SHF fick då möjlighet att utvärdera *Kulturarvet som besöksmål* med fokus på de fem regioner som genomfört konsultledd utbildning för totalt 60 föreningar. Utvärderingen genomfördes på kort tid, i huvudsak under perioden augusti

Erik Arrhén, Region Dalarna intervjuades om Sveriges hembygdsförbunds satsning Kulturarvet som besöksmål. Se filmen på förbundets Youtube-kanal: www.youtube.com/sverigeshembygd

till oktober, och innehöll intervjuer och fokusgruppsamtal och workshops med företrädare för regioner, destinationsorganisationer och hembygdsförbund i regionerna Dalarna, Västra Götaland, Jönköping och Stockholm. Västmanland Hembygdsförbund och fornminnesförening, som tidigare medverkat i satsningen valde att avstå. Där gjordes därför enbart intervjuer med de föreningar som deltagit.

Sammantaget visade utvärderingen att satsningen bidragit till såväl utvecklade som nya aktiviteter i flertalet föreningar som medverkat. Man hade lockat fler besökare och även fått fler medlemmar. Som en avslutande aktivitet samlades företrädare för regionerna till ett möte för erfarenhetsutbyte och diskussion om utveckling framåt. På mötet medverkade även delar av den nationella samverkansgruppen med Sveriges kommuner och regioner (SKR), Tillväxtverket, Sveriges museer, Riksantikvarieämbetet och Statens fastighetsverk. Utvärderingen ledde fram till en film om *Kulturarvet som besöksmål* som producerades av SHF:s kansli. Filmen finns att se på förbundets Youtube-kanal.

Utöver arbetet med utvärdering har förbundet erbjudit webinarier och studiehandledningen Idéresan till föreningar som velat utveckla sin besöksverksamhet. Förbundet har också deltagit på nätverksträffar för aktörer i besöksnäringen i regi av Tillväxtverket och Visit Sweden.

Samarbete om pilgrimsleder

SHF har under året fört samtal med organisationen Pilgrim i Sverige och deltog på deras konferens i Linköping i november. Pilgrim i Sverige har intresse av samverkan med SHF om en satsning på enklare boenden längs med lederna och eventuellt kan ett projekt genomföras med start under 2025, en satsning som faller väl in under *Kulturarvet som besöksmål*.

Samarbete om måltidsturism

SHF har under 2024 även samarbetat med Hushållningssällskapet om projektet Hembygdens smaker som riktat uppmärksamheten mot traditionell matkultur i Sverige. Samarbetet har bestått i kommunikation och webinarier samt en receptbok. Förhoppningar finns om ett fortsatt samarbete med fokus på måltidsturism vilket även det blir en del av *Kulturarvet som besöksmål* om medel beviljas.

Frågan om Swish-avtal

Förbundet hade under våren samtal med Swedbank för att gå vidare med riksstämmans uppdrag att nå en överenskommelse med en bank om Swish-tjänster i syfte att sänka kostnaderna för medlemsföreningarna. Samtalen var resultatlösa och styrelsen konstaterar att det inte går att uppfylla det beslut om riksstämman fattade 2023.

Digitala seminarier

SHF arrangerade 16 (48) webbseminarier vid 31 tillfällen (48) under 2024 som lockade totalt 2 594 (3 131) att anmäla sig (inklusive icke-medlemmar). Minskningen av antalet seminarier ska ses i ljuset av att förbundet under 2024 inte haft tillgång till några extra resurser, så som var fallet perioden 2021–2023 då Kulturrådet beviljade krisstöd till verksamheten till följd av pandemin. Men vi kan också konstatera att efterfrågan på webinarier har minskat i takt med att föreningslivet återgått till det normala.

Seminarierna har ett skiftande innehåll. Vissa vänder sig till användare av Hembygdsportalen eller till de som vill utforska möjligheterna med film och foto. Dessa seminarier är endast öppna för medlemmar och produceras helt av kansliet. Andra seminarier som tar upp breda ämnen kring lokalhistorisk forskning och bevarande har haft externa föredragshållare, varit öppna för alla som är intresserade och lockat ett stort antal deltagare. Se vidare under strategins mål 4.

Exempel på öppna webinarier under 2024. Alla är inspelade och kan ses om man är medlem på www.hembygd.se/inspelade-webbinarier.

Samverkan med Studieförbundet Vuxenskolan

Hembygdsrörelsens gemensamma ändamål att förmedla kunskap och känsla för kulturarvet gör rörelsen till en av Sveriges största och viktigaste bildningsverksamheter. En stor andel aktiviteter görs i egen regi men samarbetet med studieförbund är också omfattande på många håll. Samarbetet är viktigt för att SHF:s olika satsningar ska få långsiktig verkan. Det gäller både det fortsatta arbetet med Heimbygdametoden och besöksutveckling genom *Kulturarvet som besöksmål*.

SHF har samverkansavtal med Studieförbundet Vuxenskolan som för 2024 redovisar en minskning av studiecirkelverksamheten med 10 procent från 2023. Antalet deltagare i studiecirkelarna var 5718 (6306), en liten minskning även där. De mest populära cirkelarna handlade om historia, hantverk och handarbete.

Antalet deltagare i kulturarrangemang inom samarbetet uppgick till 269 080 st.

Med anledning av att statsanslaget till folkbildningen skurits ned har riksförbundet under året deltagit i flera partssamtal med Vuxenskolan centralt tillsammans med tre av studieförbundets största medlemsorganisationer. Syftet har varit att vidareutveckla samarbetet centralt med Vuxenskolan, som utan konkurrens är det studieförbund som de flesta hembygdsföreningar samarbetar med lokalt och regionalt.

Heimbygdametoden

Heimbygdametoden är en metod för föreningsutveckling som utvecklats av Heimbygda, det regionala hembygdsförbundet i Jämtlands län, på uppdrag av riksförbundet. Studiematerialet består av en handledning samt ett antal filmer. Från 2024 kan riksförbundet inte avsätta resurser för handledning. Heimbygda har då sökt medel för att driva en nationell satsning vidare i egen regi och samverkar här med Vuxenskolan.

Blidö sockens hembygdsförening som blev utsedd till Årets hembygdsförening.

STRATEGIN MÅL 3:

Som medlem ska man känna sig delaktig i organisationen lokalt, regionalt och nationellt. Upplevelsen av hembygdens gemensamma värden och vi-känslan ska öka.

Hembygdens många föreningar, regionala förbund och riksförbund binds samman av ett gemensamt ändamål att tillvarata och sprida kunskap om kulturarvet och kulturmiljöns värden. Verksamheten bärs upp av ideellt engagemang. Folkrörelsens fokus på det lokala, på föreningens egen hembygd, medför särskilda utmaningar när man vill kommunicera gemensamma värden och uppnå vi-känsla. De regionala förbunden har här en nyckelroll i att samla föreningar till möten och diskussioner om gemensamma frågor för Sveriges hembygdensförbund.

Efter riksstämmans beslut om strategiska mål för organisationen har riksförbundet försökt lägga särskilt fokus på strategins mål 3 eftersom en ökad vi-känsla uppfattas som en förutsättning för att stärka organisationen som helhet, bl.a. för att nå en bättre samordning mellan riks och de regionala förbunden gällande den verksamhet som syftar till att tillmötesgå föreningarnas behov och efterfrågan. Frågan om medlemsavgiften har också lyft frågor om organisationens uppbyggnad och medlemskapet, där man kan göra olika tolkningar och hitta stöd för detta i förbundets stadgar.

Organisationsöversyn

Det som beskrivs ovan är viktiga skäl till styrelsens förslag till riksstämman att genomföra en översyn

av organisationen. Riksstämman tillmötesgick också styrelsens förslag att återföra 3 miljoner kronor som förbundet överfört till Hembygdensfonden till fritt eget kapital för att dels finansiera arbetet med en organisationsöversyn, dels för att täcka underskott under 2025 års verksamhet i väntan på en högre medlemsavgift 2026.

Verksamhetsforum

Verksamhetsforum för riks- och regionala förbund hölls i Järfälla i september och blev en uppstart för organisationsöversynen. I rundabordssamtal diskuterades verksamhetsutveckling och det lokala perspektivet, varumärke och identitet samt organisationens uppbyggnad och demokratiska processer.

Förstärkning av kansliet

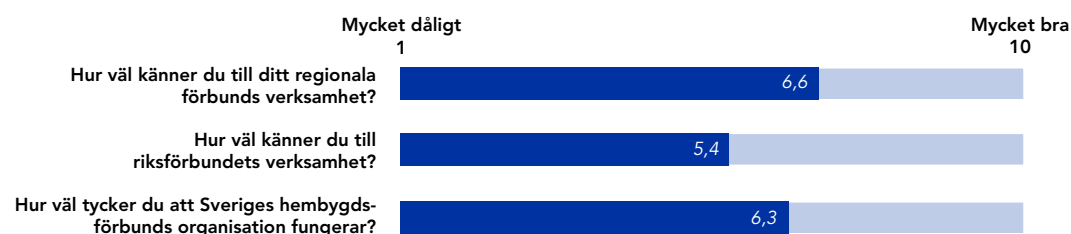
Då organisationsöversynen kräver resurser från kansliet vid sidan av ordinarie löpande verksamhet anställdes i november en projektledare för att hålla i processen under 2025 fram till riksstämman 2026, då riksförbundet avser att presentera förslag till beslut.

Mikael Morberg, projektledare för SHF:s organisationsöversyn.

Enkätundersökning om föreningarnas kännedom om organisationen

Den årliga enkäten rörande ideell tid, antal besökare och antal aktiviteter innehöll också frågor om föreningarnas kännedom och värdering av riksförbundet och de regionala förbunden. Svartalternativen var 1-10 där 1 var mycket dåligt och 10 var mycket bra. Kommentarererna nedan har sammanfattats med hjälp av AI.

Den årliga enkäten rörande ideell tid, antal besökare och antal aktiviteter innehöll också frågor om föreningarnas kännedom och värdering av riksförbundet och de regionala förbunden.

Fråga 1: Hur väl känner du till ditt regionala förbunds verksamhet?

De som kommenterat sitt regionala förbunds verksamhet ger överlag en positiv men något blandad bild. En återkommande

åsikt är att förbundet gör ett bra och värdefullt arbete, men vissa upplever att det är svårt att hinna engagera sig på regional nivå. Enstaka röster beskriver kommunikationen som rörig och svår att följa, medan andra

efterlyser mer kontakt och synlighet från förbundet. Några nybildade styrelser uttrycker att de ännu inte hunnit sätta sig in i verksamheten.

Betyg: 6,6 (genomsnitt). Svartalternativ 1-10.

Fråga 2: Hur väl känner du till riksförbundets verksamhet?

Kommentarerna om riksförbundets verksamhet visar på en blandning av engagemang och distans. Många upplever att de får viss information via nyhetsbrev och

digitala utskick, men det finns en känsla av att riksförbundet har blivit mindre närvarande i takt med att kommunikationen blivit alltmer digital. Samtidigt uppskattar flera de webinarier och Zoom-möten som erbjuds, vilket tyder på att digitala

kanaler både skapar möjligheter och utmaningar. Överlag verkar intresset finnas, men det kan krävas tydligare och mer engagerande kommunikation för att nå ut bättre.

Betyg: 5,4 (genomsnitt). Svartalternativ 1-10.

Fråga 3: Hur väl tycker du att Sveriges hembygdsförbunds organisation fungerar?

Kommentarerna om Sveriges hembygdsförbunds organisation visar en spridd bild där många saknar insikt i hur organisationen fungerar. Ett stort antal svarar "vet ej" eller uttrycker att de inte har tillräcklig kännedom för att ge en bedömning, vilket kan tyda på att organisationens arbete inte är tillräckligt synligt eller tydligt kommunicerat utåt. Bland de som faktiskt har en åsikt verkar

nöjdheten generellt vara större än missnöjet, men det finns också flera som lyfter viktiga utmaningar.

Några svarar att de är nöjda med hur det fungerar idag, medan andra betonar att det finns stora utmaningar för hembygdsrörelsen, framför allt kring medlemsrekrytering, ekonomiska svårigheter och underhåll av hembygdsgrändar. Dessa problem verkar många föreningar känna av och efterlyser mer stöd och samordning. En enstaka kommentar pekar också på att det behövs starkare

påverkansarbete mot kommuner för att skapa bättre förutsättningar för föreningarna. Sammanfattningsvis kan man säga att missnöjet inte är utbrett, men det finns en viss osäkerhet kring organisationens roll och en önskan om att det stöd som ges ska vara mer tydligt och anpassat till föreningarnas verkliga behov. De som är aktiva i hembygdsarbetet ser både värdet av organisationen och de svårigheter som föreningarna står inför.

Betyg: 6,3 (genomsnitt). Svartalternativ 1-10.

Medlemssystem

Frågan om ett gemensamt medlemssystem för hela organisationen utreddes av riksförbundet under 2023 och redovisades till riksstämman 2024. Utredningen visade att det saknades en tydlig efterfrågan från lokala föreningar och ekonomiska förutsättningar både för investering och löpande kostnader. Eftersom frågan om ett gemensamt system ses som ett viktigt stöd för uppfyllande av strategins mål 3, valde kansliet att ändå fortsätta diskussionerna med en leverantör av medlemssystem för att undersöka möjligheterna att upphandla ett gemensamt system i flera steg som först kunde tillgodose ett gemensamt system för riksförbundet och de regionala förbund som var intresserade av att erbjuda detta för sina föreningar. De regionala förbunden fick en presentation av en systemlösning och mötet följdes upp med ytterligare möte för diskussion om vilka regionala förbund som var intresserade av att gå vidare. Förbundsstyrelsen bildade sedan en arbetsgrupp för vidare arbete och kontakter med leverantören, ett arbete som väntas pågå under 2025.

Kommunikation

Kansliet arbetar löpande med information via månatligt nyhetsbrev, hemsidan och sociala medier, där förbundet finns på Facebook, Instagram, LinkedIn och Youtube. Ett brev från generalsekreteraren skickas också till ordförande i lokala föreningar. Brevet går för kännedom till de regionala förbunden och styrelsen. Kommunikation med medlemmar sker också via mejl och telefon till kansliet och i den support som ges i arbetet med Hembygdsportalen.

Rådgivning

Kansliet har bidragit med rådgivning till föreningar i olika frågor som föreningsformalia, upphovsrätt, finansiering, digitalisering, fastighetsförvaltning, kulturmiljövård och arbete med samlingar. Frågor som bedömts kräva juridisk kompetens har förmedlats till förbundets samarbetspartner Hushållningssällskapet Juridik AB.

FOTO: MICHAEL JOHANSSON

Högsby sockens hembygdsförening i Kalmar län.

Slätter i Häggums hembygdsförening i Västergötland. Foto: Ida Lundell.

STRATEGIN MÅL 4:

Vi ska aktivt och gemensamt bidra till en hållbar samhällsutveckling genom att tillvarata och förmedla äldre kunskaper.

Riksförbundet bidrar till uppfyllande av det strategiska målet genom att ge stöd till tillvaratagande och förmedling av föreningarnas kulturarv och genom att vi i vår företrädande roll försöker uppmärksamma samhället på kulturarvens och kulturmiljöernas värden, dels i vår externa kommunikation samt i remissyttranden och andra kontakter med beslutsfattare.

Arbetet med Hembygdsportalen och Kulturarvet som besöksmål som beskrivs under strategins mål 2, stödjer även mål 4 genom att dessa verksamheter syftar till att stödja föreningarnas förmedling av kunskap om kulturarvet till allmänheten. Här beskrivs främst aktiviteter där riksförbundet själv agerat till stöd för mål 4, ett mål som betonar SHF:s ändamål.

Stöd till förmedling av äldre kunskaper

Lokalhistoriska arbetsgruppen

Lokalhistorisk forskning är en viktig grund för föreningarnas arbete. Riksförbundet har därför en lokalhistorisk arbetsgrupp som bland annat diskuterar lämpliga föreläsningar för medlemmar och arrangerar lokalhistoriska konferenser. Vid den digitala konferens som hölls i november, som uppmärksammade årets pristagare av Årets hembygdsbok, bjöds en representant från Linköpings universitet in för att berätta om Centrum för lokalhistorisk forskning. Ett

seminarium under våren behandlade temat socknar, kyrkoarkiven och de svagaste i samhället.

Förbundet kunde också erbjuda två seminarier om torp, med medverkan av experter från Linköpings universitet och Riksarkivet. De många anmälda visar att ämnet intresserar medlemmarna, något som också resulterade i en ökad försäljning av SHF:s bok om torp. Samtliga seminarierna är inspelade och går att ta del av i efterhand på hemsidan.

Insatser för bevarande och förvaltning

Stöd för arkiv och samlingar

Förbundet erbjuder handledningar för arkiv och föremålssamlingar. Handledningarna kan laddas ned från hemsidan och det är även möjligt att

Anders Wästfelt, professor på Stockholms universitet, höll det öppna webinariet "Stora jordbruksredskap".

beställa som ”print on demand” om man föredrar en trycksak. Hembygdsportalen ger sedan 2023 stöd för digital samlingsförvaltning (se vidare under mål 2).

Med anledning av att hembygdsvärderna har många äldre och stora jordbruksföremål i sina samlingar anordnades under våren ett webinarium om stora jordbruksredskap och maskiner som museiföremål. Föredragshållaren var en professor på Stockholms universitet och ledamot i Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien.

Hembygdsvärderna

Hembygdsvärderna är ett rikstäckande gruppavtal med Länsförsäkringar Halland där förbundet betalar premien för grundförsäkring för alla medlemsföreningar. Med stöd av medlemskapet kan föreningar därtill teckna egendomsförsäkring för byggnader och lösöre. Stor vikt läggs vid skadeförebyggande arbete eftersom skador bidrar till dyrare premie för alla som omfattas av försäkringen, men även för att detta syftar till kulturarvsbevarande. Föreningar som genomför skadeförebyggande åtgärder får en lägre försäkringspremie. De kan också få investeringsbidrag för åtgärderna, t ex för att täcka kostnader för vattenfelsbrytare, inbrottslarm m.m.

(Föregående år inom parentes): Totalt utbetalades 113 tkr (116) i investeringsbidrag under 2024. För 2024 redovisas 83 (52) anmälda skador till ett totalt skadebelopp om 5,3 mkr (4,7) varav 2,8 mkr (3,5) var ersättning för en större brandskada. Då skadeersättningen närmar sig 60 procent av inbetald premie och inte fastställs förrän 1 april, är det ännu oklart om återbäring kommer att lämnas för skadeåret 2024.

Försäkringskansliet har arbetat aktivt med informations- och utbildningsinsatser och genomfört två webinarier samt regionala besiktningskonferenser i Skåne, Västerbotten, Norrbotten och Gästrik-Hälsinge.

Till Hembygdsvärderna är ett försäkringsråd knutet som följer upp arbetet och stödjer utvecklingen. Förbundet träffar också LF Halland två gånger per år för frågor kopplade till avtalet.

SHF lyckades under året få tillstånd en omprövning av Skatteverkets beslut att beskatta 2019 års återbäring från försäkringsavtalet. Dåvarande försäkringsavtal tillämpade begreppet bonus vilket i efterhand framstår som ett olyckligt ordval när det egentligen avsåg en återbäring efter ett år med en låg nivå av utbetalda skadeersättningsbelopp. Omprövningen

resulterade i att Skatteverket ändrade beskattningen för 2019 och återbetalade pengar till förbundet.

Arbete för natur- och kulturlandskapets värden

SHF strävar efter att ta ett helhetsansvar som kulturmiljöorganisation och arbetar både med frågor som rör hembygdsvärdernas enskilda intresse, det vill säga de miljöer som föreningarna själva förvaltar, och det allmänna intresset – kulturlandskapet i stort. SHF har organisationsstöd både för arbetet med miljö kvalitetsmålen och för arbetet med de nationella kulturmiljömålen. Statsbidraget utgör en betydande del av SHF:s grundfinansiering och påverkar därmed förbundets verksamhet och prioriteringar. Vägledande för arbetet är policyprogrammet Hållbara landskap – Sveriges hembygdsförbunds program för en hållbar utveckling av natur- och kulturlandskapet.

Hållbara landskap har en viktig utgångspunkt i den europeiska landskapskonventionen och SHF vill främja utveckling där fler föreningar söker en aktiv roll i att påverka hembygdens kulturmiljöer. Det kan man göra genom att aktivt söka information om planerade byggprojekt och reagera då viktiga kulturmiljövärden riskerar att gå förlorade till följd av exploatering eller olika miljöåtgärder. SHF har sedan hösten 2021 hållit en seminarierie på temat Hållbara landskap. SHF:s inställning är att hembygdsvärdernas föreningar, som en del av Sveriges största kulturmiljöorganisation, företräder det allmänna intresset i enlighet med Miljöbalkens bestämmelser. Föreningar som nekas denna rätt bör därför överklaga besluten.

SHF blev under året inbjudna till ett rundabordssamtal på Kungliga Skogs- och

Lantbruksakademien för att diskutera värdet av att tillgängliggöra Nordiska museets jordbruksmuseums samlingar. Samlingen är inte tillgänglig varken för allmänheten eller för forskare men är viktig som referenssamling. SHF ser att det skulle vara av stort värde för hembygdsföreningarna i sin samlingsförvaltning att kunna ta del av samlingen men också för att lyfta värdet av att bruka jorden och lära av historien när vi behöver ställa om för att rädda klimatet.

Eftersom vi ingår i EU påverkas vi av vad som händer i Europa och därför behöver vi även samverka med organisationer som arbetar mot samma mål. Vi är av det skälet medlemmar i Europa Nostra Sverige, som deltar i internationella sammanhang och anordnar konferenser om

Programmet finns att läsa och ladda ner på www.hembygd.se/hallbaralandskap

Europas kulturarv. Under årsmötet lyftes vad som händer med kulturarv under krig och på höstens konferens de samiska museernas förutsättningar i Sverige och våra nordiska länder. Europa Nostra har även en lista för de mest hotade kulturarven som kan fungera som påtryckande när länderna i sig själv inte tar hänsyn till kulturmiljövården.

Det bebyggda landskapet

I arbetet med miljö kvalitetsmålet Goda bebyggda landskap samverkar vi med Svenska byggnadsvårdsföreningen och har under året deltagit i Byggnadsvårdens konvent och på informationsmöten om 50-års jubileet för Europeiska byggnadsvårdsåret 1975. SHF har gjort planer för hur de regionala och lokala särdragen kan uppmärksammas under jubileumsåret genom föreläsningar under 2025. SHF ingår i Hantverkslaboratoriets verksamhetsråd där vi har möjlighet att göra inspel på de planer de har för utbildningar och ta del av den nya forskning som gjort inom områdena byggnadsvård, trädgård och landskap.

I referensgruppen för Riksantikvarieämbetets bebyggelseinformationsprojekt har vi framfört vikten av att synliggöra även de allmänna intressen som finns för kulturmiljöer. I länsstyrelsernas Nätverket för utmärkning och undanförel av kulturegendom har vi lyft vikten av att en mångfald av kulturmiljöer, däribland profana och rurala miljöer bör finnas med i utmärkningen och som resurs vid undanförel. Under sommaren deltog SHF i den nordiska konferensen Cultural Heritage and Cultural Resilience som bl.a. uppmärksammade hur strategisk krigsföring kan inrikta sig på att förstöra kulturarv.

Kyrkomiljöerna

Hembygdsrörelsen har ett stort engagemang kring kyrkomiljöer och historien som är kopplat till dessa. Därför finns representanter både från styrelsen och kansliet i styrelsen för

Sockenkyrkonätverket, vars ändamål är att genom kunskapsspridning och opinionsbildning verka för sockenkyrkornas bevarande. Under hösten anordnades ett seminarium i samarbete med Sveriges släktforskarförbund om kyrkogårdarnas värden och gravstensdokumentation. Som föredragshållare medverkade bland andra en representant från Riksantikvarieämbetet.

Skogslandskapet

Inom arbetet med miljö kvalitetsmålet Levande skogar ingår SHF i Programrådet för nationella skogsprogrammet och deltog på konferensen för programmet under hösten, där vi fick ta del av det senaste inom skogspolitiken. SHF har också besvarat Skogsstyrelsens remiss av förslag till ny modell för skoglig planering.

För att följa arbetet med bevarande av kulturvärden i skogslandskapet och påverka riktningen i samverkan med andra myndigheter och organisationer ingår vi även i Skogsstyrelsens nationella sektorsråd för skogliga frågor. Där värnar vi den brukade skogens historia, de biologiska värden som den genererat och de kulturlämningar som finns i skogen. Vi har haft en sektordialog med Skogsstyrelsen där vi lyft för rörelsen aktuella frågor. Vi har ingått i en referensgrupp för de faktablad som Skogsstyrelsen ger ut till skogsbrukare med Målbilder för god miljöhänsyn när det gäller kulturmiljön. Det senaste arbetet har varit att ta fram rekommendationer för att bevara lämningar efter översilningsängar.

Eftersom tjära är en produkt som idag är en bristvara och behövs i byggnadsvården för att bevara äldre byggnadstraditioner ingår SHF i Nordic Tar Network. Tillsammans med Naturvårdsverket arbetar Skogsstyrelsen med regeringsuppdrag att utveckla digitala kunskapsunderlag om skogens natur- och kulturmiljövården (DVIS). Här testas moderna metoder för att inventera skogen på

Ett öppet webinarium 13 november 2024 om de kulturhistoriska värdena på våra kyrkogårdar. Deltog gjorde föreläsare från Riksantikvarieämbetet och Fredrikssons arkitektkontor AB, samt arrangörerna Sveriges hembygdsförbund och Svenska släktforskarförbundet.

lämningar med digitala verktyg. Även här ingår vi i uppdragets referensgrupp och hembygdsrörelsen kan få en viktig roll för att kvalitetsgranska objekten som hittats digitalt och därigenom vara en del i att förbättra tekniken.

Sjö- och vattenlandskapet

I arbetet med miljö kvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag har vi lämnat remissyttrande gällande nya förutsättningar för vattenkraftens omprövningar och där efterlyst en bredare debatt om vattenkraften, där kultur- och rekreationsvärden samt översvämningssrisker och beredskapsfunktioner finns med. Vi har också yttrat oss om Havs- och vattenmyndighetens ändring av havsplaner gällande vindkraft och länsstyrelsernas bevarandeplan för Vättern. Vi ingår i Vattenkraftens miljöfunds samverkansgrupp och har där bl.a. pekat på de regionala skillnaderna i synen på miljö kvalitetsnormerna, där hembygdsrörelsen kan göra skilda värderingar av behov av åtgärder i olika delar av landet.

SHF ingår även i den regionala Samverkansgrupp NAP Miljöanpassad vattenkraft för att få en inblick i hur samverkan på den nivån går till. Att följa myndigheterna på nära håll behövs för att kunna göra sig en bild av hur EU:s vattendirektiv påverkar den lokala miljön.

Odlingslandskapet

I arbetet med miljö kvalitetsmålet Ett levande odlingslandskap ingår vi med en mängd olika organisationer och myndigheter i Programrådet för traditionell kunskap. När Sametinget fick ett förlängt regeringsuppdrag att arbeta med konventionen om biologisk mångfalds artiklar som berör traditionell kunskap, har SHF fortsatt att ingå i dess programråd. Uppdraget delas med Centrum för biologisk mångfald på Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU. Under året bidrog vi med inspel inför det

internationella mötet COP16 med vilka frågor i arbetsprogrammet som bör vara prioriterade för Sveriges del. Det här är ett viktigt nätverk för SHF eftersom vi både får en närmare kontakt med de samiska organisationerna och myndigheterna samt de organisationer som arbetar med de blå näringarna.

SHF ingår i nätverket Naturens år som Centrum för naturvägledning på SLU är sammankallande för. Tillsammans med andra miljöorganisationer och myndigheter diskuteras här vikten av att värna de biologiska värden. Där fungerar SHF som en brygga mellan det skyddade och brukande landskapet, genom att tala om att ta avstamp i det historiska odlingslandskapet vilket hade höga naturvärden just eftersom det brukades. Under året har vi diskuterat hur den biologiska mångfalden kan uppmärksammas i det gemensamt planerade "Naturlyftet".

Vindkraftsutbyggnad och det lokala inflytandet

Under hösten blev SHF kontaktade av ett företag som frågade om vi ville ingå i en ansökan till Vinnova om medel till ett projekt som handlar om samråd med lokalsamhället vid planering av större infrastruktur i landskapet med inriktning på vindkraftsetablering. Företaget saknade det historiska perspektivet på landskapet i diskussioner om vindkraft och ville ha vår medverkan i en förstudie. Ansökan gick igenom och projektarbetet påbörjades redan i november. SHF ingår i projektgruppen och ser nyttan med att hitta metoder för att få till en tidig dialog med lokalbefolkningen så att denna kan få rådighet över sin närmiljö.

Ortnamnsrådet

SHF är representerat i Ortnamnsrådet, en instans inom Lantmäteriet. Vi värnar här ortnamnen som immateriellt kulturarv kopplat till det historiska landskapet och den lokala identiteten. Ortnamnen är skyddade av Kulturmiljölagen.

Möte inom projektet kring samråd vid planering av större infrastruktur i lokalsamhället. Högst upp till vänster: Sveriges hembygdsförbunds kulturarvsstrateg Helena Rosenberg.

Slutord

Vi kan glädja oss åt att föreningarna är på god väg tillbaka efter flera tuffa år. Antalet aktiviteter, besökare och ideella arbetstimmar pekar i rätt riktning. Det är en bekräftelse på att hembygdsrörelsen fortsätter att vara en omistlig kraft i samhället och kulturlivet.

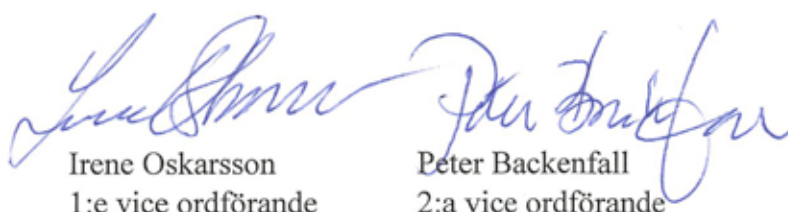
För riksförbundet blev 2024 en landning i normalitet efter fyra år präglade av pandemins påverkan. Ett litet och slimmat kansli har visat värdet av erfarenhet och kunskap och åstadkommit en engagerad och kreativ miljö där alla bidrar till utveckling av verksamheten. De extra krispengarna under 2021–23 gav värdefulla impulser framåt, även efter att pengarna tagit slut. De ekonomiska förutsättningarna är till följd av inflation och sänkta statsbidrag dock sämre än före pandemin. När ekonomin förbättras från 2026 tack vare en höjd medlemsavgift, är det viktigt att göra kloka prioriteringar i verksamheten. Här blir resultaten av organisationsöversynen intressanta att ta del av. Medlemsnytta ska vara vägledande i en medlemsorganisation. I vilken utsträckning det innebär att riksförbundet satsar på fler serviceförmåner för föreningar eller ytterligare resurser för arbetet med att påverka samhället, är en avvägning som Sveriges hembygdsförbund som helhet behöver enas om.

Styrelsen för Sveriges hembygdsförbund

Stockholm, februari 2025

Anna-Karin Andersson
Förbundsordförande

Irene Oskarsson
1:e vice ordförande

Peter Backenfall
2:a vice ordförande

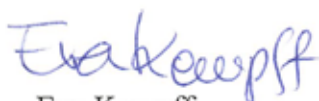
Anita Lundin

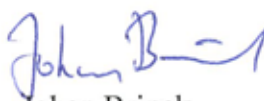
Brith Fäldt

Erik Åström

Eva Kempff

Johan Brinck

Lars-Inge Stomberg

Peter Olausson

Trine Amundsen

Jan Nordwall
Generalsekreterare

Karl Petersen
Förtroenderevisor

Sveriges hembygdsförbund samlar en av Sveriges största folk rörelser med 2 060 föreningar och 400 000 medlemmar. Hembygdsrörelsen spelar en viktig roll både för den lokala identiteten och för utvecklingen av lokalsamhället.

www.hembygd.se